

GLASBA, 5. razred

UČNA TEMA: Z ljudsko glasbo po Notranjski

POTEK URE

Na današnji uri glasbe »Z ljudsko glasbo po Notranjski« bomo skupaj potovali v notranjski svet kraških polj, jam in gozdov ter ga spoznavali skozi pesem, ples in igro na glasbila.

Posedemo se v krog. Spomnimo se, kaj vse že vemo o Notranjski: omenimo Cerkniško jezero, ki včasih izgine, včasih pa poplavi veliko polje, Rakov Škocjan, skrivnostne jame in obsežne notranjske gozdove.

Poudarimo, da je to kraška pokrajina, kjer voda pogosto ponikne in se znova pojavi v podzemnih jamah in izvirih. Pri tem razvijamo pogovor, razlago, učenci sodelujejo z lastnimi izkušnjami iz izletov ali družinskih potepov.

Notranjsko bomo spoznavali tudi skozi ljudsko glasbo – pesmi, ki so nastale med ljudmi in so se iz roda v rod prenašale z ustnim izročilom. Del ure bomo poslušali, del peli, del plesali, del pa igrali na glasbila.

Poslušamo in se učimo pesem *Lejsarjov malen*

Poslušamo notranjsko ljudsko pesem *Lejsarjov malen*, ki prihaja s Cerkniskega polja. Izberemo posnetek, na katerem pesem poje Ljoba Jenče, ena najpomembnejših zbirateljic in izvajalk slovenskih ljudskih pesmi.

franros18815.splet.arnes.si+1

Razložimo, da besedilo ni zapisano v knjižni slovenščini, temveč v notranjskem narečju, zato nekaterih besed ne bomo takoj razumeli.

Skupaj razložimo pomen besed, kot so *malen* (mlin), *miele* (melje) in zabavni zlogi, ki posnemajo zvok mlina.

Ob prvem poslušanju učenci le poslušajo in si v zvezek zapišejo, o čem po njihovem govori pesem (mlin, voda, delo mlinarja, popravilo mlina ...).

Pri drugem poslušanju učenci s svinčniki ritmično spremljajo refren.

Pokažemo preprost način: pri počasnih zlogih nežno trkajo svinčnik skupaj, pri hitrejših delih pa naredijo enakomerno »dež ritmiko«, kot da drobne kapljice padajo na kamen. Tako spoznavajo, kako lahko zelo preprosto vsak predmet postane ljudsko glasbilo.

Skupaj preberemo besedilo pesmi in ga razdelimo na krajše fraze. Uporabimo metodo posnemanja: učitelj zapoje en verz, učenci ga posnemajo. Postopno povežemo verze v celo kitico in preverimo, ali znamo ob petju še vedno skrbeti za enakomeren ritem s svinčniki.

LEJSARJOV MALEN

**Je Lejsarjov malen,
pa miele pomalem,
kadija, kadeja, kadija, kadon.**

**Če voda prdere,
pa malen podere,
kadija, kadeja, kadija, kadon.**

**Pa Lejsarca pravi,
pa malen popravi,
kadija, kadeja, kadija, kadon.**

**Če pride pa suša
pa malen poslušā,
kadija, kadeja, kadija, kadon.**

<https://www.youtube.com/watch?v= kT2vH7-d5o>

LJOBA JENČE - LEJSARJOV MALEN.

Ljuba Jenče je doma na Notranjskem. Zbira ljudske pravljice in pesmi ter jih pripoveduje oziroma poje. Notranjsko ljudsko LEJSARJOV MALEN spremlja z dvema prodnima kamenčkoma. En kamenček drži v usločeni dlani, z drugim pa udarja po njem.

Poslušajmo njeno petje in igranje.

<https://www.youtube.com/watch?v=BHB-TbhGGAw>

https://www.youtube.com/watch?v=HW13Re-wCfo&list=RDHW13Re-wCfo&start_radio=1

ŠUŠTARPOLKA – NOTRANJSKI LJUDSKI PLES

Sledi del ure, namenjen plesu. Spoznali bomo znani ljudski ples šuštarpolka, ki ponazarja delo čevljarja – šuštarja.

Predvajajmo kratek posnetek pesmi in plesa, da dobimo občutek za melodijo in značilen polkin ritem.

[YouTube+1](#)

https://www.youtube.com/watch?v=9P_K4YURqIU&list=RD9P_K4YURqIU&start_radio=1

Razporedimo se v pare, tako da stojimo ali klečimo drug nasproti drugega.

Najprej se osredotočimo na del plesa, kjer posnemamo delo čevljarja:

- učenci pokleknejo na desno koleno, levo nogo imajo pred seboj, na levo koleno položijo levo pest;
- z desno roko ob petju dela besedila, ki govori o vlečenju niti (*»vleci, vleci dreto«*), ritmično vlečejo namišljeno nit proti sebi in jo znova potiskajo naprej, kot da šivajo čevlje;
- pri delu besedila, kjer *»zabijamo žebelj«*, desno roko spremenijo v *»kladivo«*: z zapestjem rahlo udarjajo po levi pesti, kot da zabijajo majhen žebelj v podplat.

Vse to vadimo brez glasbe in nato še ob posnetku, dokler ne občutijo, da se gib in besedilo lepo ujemata.

Ko obvladamo *»šuštarski«* del, dodamo še plesni del polke. Ta del se vedno zgodi v medigri, ko pojejo ali igrajo samo glasbila.

Takrat se par dvigne s kolen, obrne drug proti drugemu, se prime za pas ali ramena in začne plesati.

Plešemo preprost plesni vzorec: v prvih dveh taktih se par z drobnimi koraki premika v desno, v naslednjih dveh v levo; če ostane še nekaj taktov, se par zavrti na mestu v smeri urinega kazalca.

Zapomnimo si, da se pri šuštarpolki gib in besedilo izmenjujeta: ko pojemo, delamo čevlje, ko igra samo glasba, pa plešemo polko po prostoru.

Na tej povezavi si lahko ogledamo posnetke še nekaj drugih ljudskih plesov...

[Ljudski plesi v 5. razredu OŠ - YouTube](#)

LJUDSKO GLASBILO: DIATONIČNA HARMONIKA

Značilnemu slovenskemu ljudskemu glasbilu – diatonični harmoniki, pogosto rečemo tudi **frajtonarca**.

To je gumbna harmonika, pri kateri ista tipka ne zveni vedno enako: ko meh potiskamo, daje en ton, ko ga vlečemo, pa drugi.

Zaradi močnih basov jo ljudje radi uporabljajo za spremljavo plesa; mnogi notranjski godci so z njo spremljali prav ljudske plese, kot je šuštarpolka.

SKLADATELJ IZ CERKNICE – FRAN GERBIČ

Spoznajmo še Frana Gerbiča, znanega slovenskega skladatelja in pevca tenorista, ki se je rodil v Cerknici na Notranjskem.

[Wikipedija+1](#)

Živel je v 19. stoletju, študiral glasbo v Pragi in nastopal kot operni pevec, kasneje pa je v Ljubljani dolgo poučeval petje in veliko prispeval k razvoju slovenske glasbe. Napisal je veliko zborovskih skladb in pesmi za glas in klavir, npr. *Pojdem na prejo*, ki zveni kot ljudska pesem, čeprav ima znanega avtorja.

[Wikipedia](#)

Mnoge njegove skladbe so tako blizu ljudski glasbi, da jih pogosto pojemo na koncertih in proslavah.

Ena izmed njih je znana slovenske pesem Čebelar, ki jo je napisal Lojze Slak, danes pa jo pogosto pojejo tudi pevski zbori v zborovskih priredbah.

czs.si+1

Pesem govori o čebelah, naravi in človekovem delu z njimi, zato se lepo povezuje z idejo skrbnega odnosa do okolja – tudi notranjska pokrajina s travniki in gozdovi je pomemben dom številnih čebeljih družin.

Za konec ure obnovimo, kaj smo doživeli: učenci naštejejo tri značilnosti Notranjske (kraški svet, presihajoče Cerkniško jezero, jame in gozdovi), eno ljudsko pesem (*Lejsarjov malen*), en ljudski ples (šuštarpolka), eno ljudsko glasbilo (diatonična harmonika – frajtonarca) in enega skladatelja z Notranjske (Fran Gerbič).

Če nam čas dopušča, uro zaključimo tako, da še enkrat zapojemo *Lejsarjov malen* z ritmično spremljavo s svinčniki, nato pa v paru zaigramo in zaplešemo šuštarpolko – tokrat čim bolj sproščeno in veselo, kot na pravi ljudski veselici.

